

احکام و آداب سفر

پیش از سفر

این کارها پیش از سفر و در آغاز آن، مستحب است:

۱- طلب خیر از خداوند

۲- اطلاع به دوستان و بستگان و طلاب حلالیت از آنان.

۳- وصیت کردن، به خصوص نسبت به امور واجب.

۴- انتخاب همسفران مناسب و هم شأن از نظر اخلاقی و اقتصادی.

۵- انتخاب زمان مناسب برای سفر؛ روز شنبه و پس از آن، روزهای سه شنبه و پنجشنبه مستحب است و روز جمعه قبل از نماز جمعه مکروه است. اگر در سایر ایام هفته لازم شد به سفر برود، صدقه بدهد.

۶- غسل کردن.

۷- خواندن دعای سفر؛ آیات و سوره های قرآنی و دعاهای دیگر که وارد شده است:

از جمله آنها سوره قدر، آیت الکرسی و سوره های حمد، ناس و فلق.

۸- صدقه دادن، که بهتر است هنگام سوار شدن به وسیله نقلیه انجام گیرد.

در هنگام سفر

۱- مستحب است زاد و توشه لازم و کافی همراه داشته باشد.

۲- با همسفران خود، با اخلاق نیکو و رفتار کند.

۳- به افراد ضعیف و مریض در طول سفر کمک کند.

۴- به فقرا و مساکین محل، صدقه بدهد.

قال رسول الله (ص):

مسافرت کنید تا تندرست بمانید و به شما روزی داده شود.

میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۴۸۴

قال الام الصادق (ع):

مردانگی در سفر عبارت است از:

بخشیدن از توشه خود به همراهان، رازی بعد از جدا شدن از آنان، شوخی کردن به گونه ای که خشم خدا را همراه نداشته باشد.

میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۴۹۰

امام صادق (ع): «لقمان به فرزندش فرمود: هرگاه با عده ای همسفر شدی:

- در کارهای مربوط به خودت و آنها، با ایشان بسیار مشورت کن؛

- و به آنان بسیار تبسم نما؛

- در زاد و توشه ات نسبت به آنان بخشنده باش؛

- اگر تو را دعوت کردند قبول کن؛
- و اگر از تو کمک خواستند کمکشان کن؛
- و در سه چیز از آنان برتر باش؛
- خاموشی، کثرت نماز و بخشندگی در مرکب یا دارایی و یا توشه ای که همراه داری؛
- اگر در امر حقی از تو شهادت خواستند، شهادت بده؛
- اگر از تو مشورت و نظر خواستند، با تمام توان، اندیشه ات را برای آنان به کار گیر؛
- اگر همسفرانت راه افتادند، تو نیز با آنان راه بیفت؛
- اگر دیدی کار می کنند، تو نیز با آنان مشغول کار شو؛
- اگر صدقه یا قرضی داند، تو نیز با آنان همراهی کن؛
- از کسی که سئس از تو بیشتر است، حرف شنوی داشته باش؛
- هرگاه اتراق کردی، پیش از آنکه بنشینی دو رکعت نماز بگزار؛
- هر گاه کوچ کردی نیز دو رکعت نماز بخوان؛
- با سرزمینی که در آن فرود آمده ای خداحافظی کن و بر مردمشان درود بفرست؛ زیرا هر سرزمینی را ساکنانی از فرشتگان است.»

میزان الحکمه، ج ۵، ص ۲۴۸۷

آداب زیارت

تشرف به دیدار معصومین(ع)، چه در حال حیات آنان و چه در پس از شهادت و هنگام زیارت قول ائمه(ع) آدابی دارد که آن را از دیدارهای معمولی جدا می کند.

رعایت طهارت، ادب، متانت، توجه، حضور قلب از جمله این آداب است.

شهید ثانی^۱ آدابی را برای زیارت بیان می کند که خلاصه آنها چنین است:

- غسل کردن و با طهارت وارد حرم شدن.

- اذن دخول طلبیدن و با خشوع وارد شدن.

- رو به ضریح و پشت به قبله ایستادن و خواندن زیارت های وارده^۲.

- خواندن دو رکعت نماز پس از زیارت.

- دعا کردن و طلب حاجت پس از نماز.

- خواندن قرآن و هدیه کردن ثواب آن به امام.

- حضور قلب داشتن و استغفار کردن از گناه.

- احسان و احترام به خادمان حرم.

- خواندن دعای وداع در آخرین زیارت.

- بهتر شدن نسبت به قبل از زیارت.

^۱ کتاب «دروس»، ج ۲، ص ۱۹.

^۲ مانند زیارت جامعه کبیره و زیارت امن الله که از معصومین(ع) رسیده است و زیارت مخصوص هر امام.

- زود خارج شدن از حرم پس از زیارت.
- پشت نکردن به ضریح هنگام خروج.
- پس از بازگشت به خانه، دوباره به حرم و زیارت رفتن.
- صدقه دادن به نیازمندان و نیز احسان به تنگدستان از سادات آن شهر.

در بعضی از منابع، آداب دیگری نیز برای زیارت بیان شده است از جمله:^۳

- پوشیدن لباس پاک و تمیز که بهتر است سفید باشد.
- خطر زدن و خوشبو بودن.
- با آرامش و وقار حرکت کردن و گام ها را وتاه برداشتن.
- مشغول بودن به ذکر، در حال رفتن به زیارت، به خصوص ذکر «الله اکبر» و «الحمد لله».
- وارد شدن به حرم با پای راست.
- تکبیر گفتن پیش از زیارت، هنگام دیدن قبر مطهر.
- پرهیز از امور دنیایی و سخنان لغو بیهوده.

زیارت قر سیدالشهداء(ع) نیز آدابی دارد: از جمله:

- عطر نزدن و سرمه نکشیدن؛
- حرکت به سوی حرم با آرامش و متانت؛
- دیده از محرمات پوشیدن؛
- پرهیز از خصومت و نزاع و سوگند زیاد؛
- کم سخن گفتن جز به خیر؛
- پرهیز از شوخی و مزاح؛
- مصاحبت نیکو با همسفران؛
- زیاد ذکر خدای گفتن؛
- پا برهنه همچون بندگان حرکت نمودن؛

ایام زیارتی معصومین

- زیارت معصومین(علیهم السلام) در ایام خاصی بیشتر سفارش شده و ثواب بیشتری هم دارد. در روایات، هر یک از روزهای هفته، به پیامبر(ص) و حضرات ائمه هدی(ع) اختصاص یافته است:
- روز شنبه؛ زیارت حضرت رسول(ص)
- روز یکشنبه؛ زیارت امیرالمومنین(ع) و حضرت زهرا(س)
- روز دوشنبه؛ زیارت امام حسن و امام حسین(علیهم السلام)
- روز سه شنبه؛ زیارت امام سجاد، امام محمد باقر و امام جعفر صادق(علیهم السلام)

^۳ العروه الوثقی، جلد ۲، کتاب الحج، فی آداب السفر، ص ۴۱۱ و سراج الشیعه فی آداب الشریعه، ص ۲۴۱ و ص ۲۵۵، مفاتیح الجنان، آداب زیارت.

- روز چهارشنبه؛ زیارت امام موسی ابن جعفر، امام رضا، امام جواد و امام هادی (علیهم السلام)

- روز پنجشنبه؛ زیارت امام حسن عسکری (ع)

- روز جمعه؛ زیارت حجت ابن الحسن، امام عصر (عج)

برخی از احکام زیارت

- نماز در حرم امامان (ع) مستحب و بلکه بهتر از مسجد است.

- انسان باید آداب رارعايت کند و جلوتر از قبر پیغمبر (ص) و امامان (ع) نماز نخواند و چنانچه نماز خواندن بی احترامی به صاحب قبر باشد، حرام است.^۴

زیارت نیابتی

زیارت کردن به نیارت از دیگران (چه آنان که از دنیا رفته اند و چه کسانی که در قید حیات هستند) مستحب است و «نائب» و «منوب عنه»^۵ هر دو از ثواب آن بهره مند خواهند شد.

در حدیث است که داود صرمی به امام حسن عسکری (ع) عرض کرد: من پدر شما را زیارت کردم و ثوابش را برای شما نیت کردم. امام فرمود:

«لک من الله اجر و ثواب عظیم و منا الحمده»

برای شما از جانب خداوند اجر و ثواب عظیم است و از جانب ما حمد و ثنا.^۶

در روایت دیگری می خوانیم که از بعضی از ائمه (ع) سوال کردند: آیا کسی که دو رکعت نماز می خواند، یا یک روز روزه می گیرد، یا حج یا عمره ای به جا می آورد، یا رسول گرامی و یا یکی از ائمه (ع) را زیارت می کند و ثواب آن را به پدر و مادر یا برادر دینی خود هدیه می کند، برای خود او نیز ثوابی هست؟ ار پاسخ به این سوال فرمودند: ثواب آن عمل به «منوب عنه» هم می رسد بدون آن که از ثواب خودش چیزی کاسته شود.^۷

«شیخ طوسی» در «تهذیب» می گوید:

نائب در آخر زیارتش این سلام را نیز بگوید:^۸

السلام علیک یا مولای عن فلان بن فلان اتیتک زائر عنه فاشفع له عندک ربک»

و به جای فلان به فلان، اسم شخص مورد نظر و پدرش را بیاورد.

نماز برای گذشتگان

- مرحوم علامه مجلسی می فرماید:

^۴ توضیح المسائل، م ۲۵۵.

^۵ یعنی کسانی که زائر، به نیابت او زیارت می کند: پدر، مادر، برادر دینی یا هر کس دیگر.

^۶ بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۲۵۶، ح ۳.

^۷ همان، ج ۸۵، ص ۳۱۱ و ۳۱۳.

^۸ تهذیب، ج ۶، ص ۱۰۵.

در حدیث صحیحی آمده است که امام صادق(ع) در هر شب، برای فرزند خود، و در هر روز، برای پدر و مادر خود، دو رکعت نماز می خواندند، در رکعت اول سوره «انا انزلنا» و در رکعت دوم سوره «کوثر» (و به روح آنان هدیه می کردند).

در حدیث دیگری از امام صادق(ع):

نقل شده است که: ثواب اعمال خیری که برای مردگان انجام می شود، هم برای مرده نوشته می شود و هم برای کسی که آن را انجام داده است.^۹

نماز زیارت و نماز هدیه

خواندن نماز زیارت تنها برای ائمه معصومین(ع) و برخی همچون آدم و نوح و حضرت عباس و یا شهدای کربلا واد شده و برای سایرین اگر پس از زیارت قبورشان نمازی خوانده می شود خوب است به نیت هدیه و اهدای ثواب به روح آنان باشد. بنابراین خواندن نماز و هدیه آن به روح هر یک از امامزادگان، اولیای الهی، علما، پدر و مادر، دوستان و بستگان بلاشکال است و دارای ثواب و اجر معنوی.